

ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 4^{ης} ΙΟΥΝΙΟΥ 1942

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΕΞΑΡΧΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΡΑΞΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΦΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ

Τὸν *Πρόεδρον* τῆς Ἀκαδημίας Ν. Ἐξαρχόπουλον κωλυόμενον ἀνεπλήρωσε ὁ *Ἀντιπρόεδρος* Σπ. Δοντᾶς.

Ὁ *Γενικὸς Γραμματεὺς* Γεώργιος Π. Οἰκονόμος ἀνεκοίνωσε τὰ διὰ τὴν Βιβλιοθήκην τῆς Ἀκαδημίας σταλέντα βιβλία.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΤΑΚΤΙΚΩΝ ΜΕΛΩΝ

ΚΡΙΤΙΚΗ. - Τὰ περὶ «λέξεως» κεφάλαια ἐν τῇ Ποιητικῇ τοῦ Ἀριστοτέλους. — ὑπὸ *Μιχαὴλ Στεφανίδου*.*

Εἰς τὴν περὶ ποιητικῆς πραγματείαν τοῦ Ἀριστοτέλους ὡς μέρη τῆς τραγωδίας καθορίζονται τὰ ἑξῆς: Μῦθος καὶ ἦθος, λέξις καὶ διάνοια, ὄψις καὶ μελοποιΐα.¹ Ἐκ τῶν μερῶν δὲ τούτων περισσότερον ἔχει τὸ ἐνδιαφέρον ὁ ὅρος «λέξις» ὄχι μόνον ἀπὸ γενικωτέρας ἀπόψεως, ἀλλὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ κείμενον τῆς ἀριστοτελικῆς πραγματείας.

Περὶ τῆς λέξεως, τ. ἔ. περὶ τῆς γλώσσης (ὡς λέγομεν σήμερον) τῆς τραγωδίας, πραγματεύονται τὰ κεφάλαια 20, 21 καὶ 22 τῆς Ποιητικῆς, ἐκ τῶν κεφαλαίων δὲ τούτων τὰ δύο πρῶτα δίδουν ὀρισμοὺς γραμματικῶν ὄρων. Ὡς δ' ἀνεκαθεν ἔχει παρατηρηθῆ, τὸ κείμενον ἰδίως τοῦ πρώτου κεφαλαίου 20, εἶναι τόσον πολλαχοῦ παρεφθαρμένον, ὥστε οἱ μὲν παλαιότεροι τῶν κριτικῶν ν' ἀντιπαρέλθουν

* MICH. STEPHANIDES, *Les chapitres sur le "mot", dans la Poétique d'Aristote.*

¹ Ἐκδ. Bekker, 1450^a 9.

πρὸ τῶν δυσχερειῶν τῆς διορθώσεως, οἱ δὲ νεώτεροι ν' ἀπελπίσουν διὰ τὴν πλήρη ἀποκατάστασιν τοῦ κειμένου.¹

Ἄλλὰ δὲν εἶναι, νομίζω, μόνη ἡ παρατηρηθεῖσα τοῦ κειμένου γραμματικὴ παραφθορά, ἣτις εἶναι ἀξία τῆς ἡμετέρας προσοχῆς, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὸ ἐσώτερον χαρακτηριστικὸν τοῦ κεφαλαίου 20: τὸ *ἀσύμφωνον* αὐτοῦ (ὅπερ ἐνταῦθα ὑποδεικνύω) πρὸς τὴν *συγγραφικὴν* τοῦ Ἀριστοτέλους *μέθοδον*, τὴν ὁποίαν πιστῶς ὁ Ἀριστοτέλης ἀκολουθεῖ εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς πραγματείας, διαφροντίζων πανταχοῦ νὰ δηλώνη ῥητῶς ὅχι μόνον, ὅτι τὸ κατωτέρω ῥηθησόμενον εἶναι «ἐχόμενον»² πρὸς τὰ ἤδη ῥηθέντα, ἀλλὰ καὶ ὅτι τὸ «ἐχόμενον» τοῦτο εἶναι συνάμα ἐπακριβῶς τῆς «οἰκείας σκέψεως»,³ τ. ἔ. αὐστηρῶς λογικὴ συνέπεια τῆς «ἀρχῆς» τὴν ὁποίαν «ἀρξάμενος ἔλαβεν».⁴

Εἶναι δὲ ἡ τὴν ποιητικὴν περὶ τῆς «λέξεως» ἀφορῶσα ἄποψις ἡ ἐκλογὴ τῶν λέξεων ἐκείνων, αἵτινες διὰ τῆς μορφῆς αὐτῶν καὶ τῆς σημασίας συμβάλλουν πρὸς τὴν τελειότεραν γένεσιν τῶν ἐκ τῆς τραγωδίας συναισθημάτων. Τοιαῦται δὲ λέξεις εἶναι μόνον τὰ *ὀνόματα*, οἷς «ἀντὶ τῶν πραγμάτων χρώμεθα συμβόλοις»,⁵ ἥτοι (κατὰ τὸν σημερινὸν ὄρον) τὰ *οὐσιαστικά*, τὰ ἔχοντα *οὐσίαν*, τ. ἔ. *νόημα* αὐθυπόστατον, εἰς τὰ ὁποῖα ὁ Ἀριστοτέλης περιλαμβάνει καὶ τὰ *ἐπίθετα* καὶ τὰ *ῥήματα*, ἅτινα «ὀνόματά ἐστι καὶ σημαίνει τι»,⁶ ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ λόγου (ἄρθρα καὶ συνδέσμους καὶ μόρια), τῶν ὁποίων ἡ σημαντικὴ εἶναι ἀπλῶς συνάρτησις τῆς πλοκῆς τοῦ λόγου.

Διὰ τὸν λόγον δ' ἀκριβῶς τοῦτον καὶ αἱ τοῦ Ἀριστοτέλους παραπομπαὶ ἐκ τῶν ἄλλων αὐτοῦ πραγματειῶν εἰς τὴν Ποιητικὴν γίνονται ἐκεῖ ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῶν *εἰδῶν* καὶ τῆς *χρῆσεως* τῶν *ὀνομάτων*: «Οἱ γραφόμενοι λόγοι μεῖζον ἰσχύουσι διὰ τὴν λέξιν ἢ διὰ τὴν διάνοιαν. ἤρξαντο μὲν οὖν κινῆσαι τὸ πρῶτον, ὡσπερ πέφυκεν, οἱ *ποιηταί*: τὰ γὰρ *ὀνόματα* μιμήματά ἐστιν, ὑπῆρξε δὲ καὶ ἡ φωνὴ πάντων μιμητικώτατον τῶν μορίων ἡμῖν... οὕτω καὶ τῶν *ὀνομάτων* ἀφείκασιν ὅσα παρὰ τὴν διάλεκτόν ἐστιν, οἷς δ' οἱ πρῶτον ἐκόσμου». ⁷ Καὶ κατωτέρω: «Ὁρίσθω λέξεως ἀρετὴ σαφῆ εἶναι... ἡ γὰρ ποιητικὴ ἴσως οὐ ταπεινὴ, ἀλλ' οὐ πρόπευσα λόγῳ τῶν δὲ *ὀνομάτων* καὶ *ῥημάτων* σαφῆ μὲν ποιεῖ τὰ κύ-

¹ Ἴδὲ Aristoteles *Περὶ ποιητικῆς*, von Alfred Gudeman, 1934, σ. 336 ἔξ.

² Ἴδὲ ἐπὶ παραδ. 217^b 29, 379^b 10, 436^a 2, 456^a 30, 714^b 23, 1206^b 30, 1307^b 27.

³ 224^a 16, 416^b 31, 442^b:25, 699^b 13, κλπ.

⁴ 192^b 4, 1218^b 27, 31, κλπ.

⁵ 161^a 7.

⁶ 16^b 10.

⁷ 1404^a 18 – 34.

ρια, μὴ ταπεινὴν δὲ ἀλλὰ κεκοσμημένην τᾶλλα ὀνόματα ὅσα εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς . . . ὄντων δ' ὀνομάτων καὶ ρημάτων ἐξ ὧν ὁ λόγος συνέστηκεν, τῶν δὲ ὀνομάτων τοσαῦτ' ἐχόντων εἶδη ὅσα τεθεώρηται ἐν τοῖς περὶ ποιήσεως . . . εἶδη μεταφορᾶς . . . καθάπερ ἐλέγομεν ἐν τοῖς περὶ ποιητικῆς».¹

Ὁ Ἀριστοτέλης δηλονότι εἰς τὴν περὶ τῆς ποιήσεως γλωσσικὴν του πραγματέυσιν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν ὅσα ποτὲ περὶ τῆς λέξεως ἐκίνησαν πρῶτοι οἱ ποιηταί, ἦτοι τὰ περὶ ὀνομάτων, διότι ποιήσεις εἶναι μίμησις καὶ μιμήματα εἶναι τὰ ὀνόματα, καὶ εἶναι ταῦτα ὅσα ἀκριβῶς ἀναφέρει τὸ δευτέρον κεφάλαιον 21 καὶ μάλιστα τὸ κεφ. 22 τῆς ποιητικῆς, τ. εἰ. τὰ σχετικὰ πρὸς τὴν ὀνοματολογία τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, συμφώνως πρὸς τὴν γένεσιν αὐτῆς καὶ τὸν σκοπὸν τῆς, καὶ οὐχὶ ὅσα τις αἴφνης θὰ ἠδύνατο νὰ εἴπῃ περὶ συντάξεως καὶ ὕφους τοῦ λόγου κατὰ τραγωδίαν ἢ κατὰ ποιητὴν.

Κατὰ ταῦτα, ἐν ᾧ τὰ περὶ «λέξεως» τῆς ποιητικῆς ἀφοροῦν τὴν ἐκλογὴν εἰδικῶς τῶν «ὀνομάτων» καὶ ἀπευθύνονται ἐντεῦθεν πρὸς ἀναγνώστας ἀνωτέρας παιδείσεως, αἴφνης ὁ Ἀριστοτέλης φέρεται ἐν τῇ Ποιητικῇ προτάσσειν τοῦ θέματος τοῦ μᾶθημα περὶ Γραμματικῆς, περὶ τῶν στοιχείων τῆς λέξεως, περὶ γραμμμάτων καὶ φωνηέντων καὶ ἡμιφώνων καὶ περὶ συλλαβῶν, χωρὶς καὶ νὰ προτίθεται τοῦλάχιστον νὰ πραγματευθῇ καὶ περὶ μετρικῆς τῆς τραγωδίας — ἐν ᾧ καὶ εἰς τὴν περὶ ἐρμηνείας πραγματείαν του τὸν περὶ τῆς λέξεως λόγον ἀρχίζει ἀμέσως ἀπὸ τοῦ ὀνόματος: «Πρῶτον δεῖ θέσθαι τὸ ὄνομα καὶ τὸ ῥῆμα»,² χωρὶς νὰ ὀμιλήσῃ καὶ περὶ τῶν ἀπλῶς αὐτόθι ἀναφερομένων «γραμμμάτων» καὶ χωρὶς ἀπ' ἐτέρου νὰ παραπέμψῃ εἰς τὴν ποιητικὴν, ἐνθα ὁ Ἀριστοτέλης φέρεται πραγματευόμενος περὶ στοιχείων γραμματικῶν, εἰς δὲ τὴν περὶ ῥητορικῆς πραγματείαν, λόγον ποιούμενος ἐκτενῆ περὶ ὀνομάτων καὶ ῥημάτων,³ οὔτε κἂν ὑπαινίσσεται καὶ τὰ γραμματικὰ στοιχεῖα τῆς λέξεως, περὶ τῶν συνδέσμων δ' ὀμιλῶν δὲν παραπέμπει εἰς τὴν Ποιητικὴν.⁴ Οὐδὲ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι οἱ περὶ γραμματικῆς γνώσεις, μὴ συναποτελοῦσαι τότε ἀκόμη ὑποκείμενον εἰδικῆς ἐρεῦνης, ἐθεωρήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁπωσδήποτε ἄξια μίᾳ προχείρου πραγματεύσεως ἐν τῇ Ποιητικῇ, διότι μία τοιαύτη ἀστήρικτος ὑπόθεσις θὰ ἀντέβαινε πρὸς τὸν ὅλον χαρακτῆρα τῆς συγγραφικῆς μεθόδου (τὴν ὁποίαν ἀνωτέρω δεικνύω) τοῦ Ἀριστοτέλους. Εὐκολώτερον δὲ ὁ Ἀριστοτέλης θὰ συνέτασεν ἰδίαν καὶ περὶ Γραμματικῆς πραγματείαν,

¹ 1404^b 1 — 1405^a 6.

² 16^a 1.

³ 1403^b 6.

⁴ 1407^a 19, 20.

παρὰ θὰ παρέβαινε τὸν αὐστηρῶς ὑπ' αὐτοῦ τηρούμενον ὁμόλογον εἰρὸν τῶν πραγματευσέων του.

Ἐκ τῶν ἀνωτέρω δ' ἀγόμενος λόγων, θεωρῶ τὰ τοῦ κεφαλαίου 20 τῆς Ποιητικῆς (παρὰ τὴν γνώμην τοῦ Gudeman¹ ὑπὲρ τῆς γνησιότητος τοῦ κεφαλαίου) ὡς ψευδαριστοτελικά, ὡς παρεμβολὰς πιθανῶς τῶν ἀλεξανδρεωτικῶν χρόνων.

Τῆς αὐτῆς δ' ὡς ἀνωτέρω κατηγορίας, τ. ἔ. ὡς μὴ «ἔχοντα οἰκείαν τὴν σκέψιν» πρὸς τὸ θέμα τῆς ἀριστοτελικῆς πραγματείας, νομίζω καὶ τὰ περὶ θηλέων καὶ ἀρρένων ὀνομάτων τοῦ κεφ. 21 (1458^a 8-17).

*
* *

Ἰδιαίτερον ἐνδιαφέρον ἔχει τὸ κεφ. 22, ἔνθα ὁ λόγος περὶ τῆς «ἀρετῆς» τῆς λέξεως ἐν τῇ τραγωδίᾳ: Τὰ ὀνόματα τῆς τραγωδίας πρέπει νὰ εἶναι σαφῆ καὶ μὴ ταπεινά, ἦτοι σεμνά. Ἄλλ' ἢ τῆς λέξεως σαφήνεια εἶναι ὡς τὸ πλεῖστον ἀντιστρόφως ἀνάλογος πρὸς τὴν σεμνότητα, διότι σαφεῖς εἶναι αἱ κυριολεξίαι, αἱ δὲ κυριολεξίαι εἶναι τῶν *συνήθων*, ἦτοι τῶν χύδην λέξεων, τῶν ἐκ τῆς χρήσεως ἀποκοσμηθέντων ὀνομάτων. Ἐντεῦθεν δ' ἔπεται, ὅτι ὁ ποιητὴς πρέπει νὰ μεταχειρισθῇ λέξεις *ἀσυνήθεις*, ξενικὰς ἢ ἰδιωτικὰς, τ. ἔ. γλώττας, ἢ ἴδιά του· κατασκευάσματα, νέας συνθέσεις καὶ μεταλλοιώσεις ὀνομάτων καὶ μεταφορὰς, εἰκονικὰς ἐκφράσεις καὶ ἀλληγορίας καὶ συμβολισμοὺς καὶ κόσμους. Ἄλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἢ τῆς τραγωδίας γλῶσσα θὰ εἶναι μὲν ποιητικῆ, ἀλλὰ καὶ ἀκατάληπτος μὲ σειρὰν αἰνιγμάτων καὶ βαρβαρισμῶν. Ἄρα ἀνάγκη ὁ ποιητὴς νὰ συγκεράσῃ τὸ γλωσσάριόν του ἐκ «κυρίων» κοινῶν ὀνομάτων καὶ ἐκ λέξεων καινῶν.

Δυνάμεθα δ' ἄφ' ἑτέρου νὰ ὑποθέσωμεν, ὅτι σκοπὸς τῆς ἀρχαίας τραγωδίας ἦτο καὶ νὰ δημιουργήσῃ ἐπὶ τῆς σκηνῆς ἓνα μυστικὸν περιβάλλον, τ. ἔ. νὰ ὑποβάλλῃ εἰς τοὺς θεατὰς μίαν ἐνοπτικὴν εἰκόνα τῆς θείας δίκης ἐν τῇ πράξει. Τὸν *μυστικισμόν* δ' ἀκριβῶς τοῦτον τῆς σκηνῆς ἐγὼ νομίζω ὑποβαλλόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ ἀσυνήθους γλωσσαρίου κατ' ἐξοχὴν τῆς δωρικῆς διαλέκτου τῶν μοιρολόγων ἐκ τῶν χορικῶν τῆς τραγωδίας, ἅτινα συναποτελοῦν τὸ κυριώτατον μεσάζον πρὸς τὴν μυστικὴν διάθεσιν. Ὁ ἰσόρφυρος μυστικισμὸς εἶναι ἀντικρὺς ἀντίπρωτος πρὸς τὴν λευκὴν πραγματικότητα καὶ ἀνάγκη ἢ νὰ σιωπᾷ ἢ νὰ ὀμιλῇ διὰ λέξεων λιποπραγμάτων, οὐχὶ δὲ διὰ τῶν συνήθων ὑπερπραματολογικῶν ὀνομάτων, ἅτινα καταβιάζονται τὸν νοῦν εἰς τὸν κοινοτοπικὸν κόσμον τῆς καθημερινῆς ζωῆς.

Ἐντεῦθεν· δέ, πρὸς τὴν πιστοτέραν ἀναπαράστασιν τῆς ἀρχαίας τραγωδίας, ἀπαραίτητον βεβαίως τῶν *διαλόγων* ἢ μετάφρασις νὰ γίνεταί εἰς τὴν κοινὴν δη-

¹ Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 337 ἔξ.

μοτικήν, ὡς ἀντίστοιχον πρὸς τὴν κοινήν ἀττικὴν διάλεκτον τῶν διαλόγων τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, μὲ τὴν πιστὴν, ἐννοεῖται, ἀπόδοσιν τῶν κοινῶν λέξεων διὰ κοινῶν καὶ τῶν ποιητικῶν διὰ ποιητικῶν, ἰδιαιτέρως δὲ ἡ μετάφρασις τῶν μοιρολόγων χορικῶν χρήσιμον νομίζω νὰ γίνεται εἰς ἄψογον καθαρεύουσαν, ἀντίστοιχον πρὸς τὴν δωρικὴν διάλεκτον τῶν ἀρχαίων χορικῶν. Τοιαύτη δὲ κατ' ἀναλογίαν τινά, δύναται νὰ εἶναι ἡ μετάφρασις τῶν ἀρχαίων τραγικῶν καὶ εἰς τὰς ξένας γλώσσας.

R É S U M É

L'auteur montre: 1) que des trois chapitres 20, 21 et 22 du traité aristotélique sur l'art poétique, chapitres qui traitent du « mot » c'est-à-dire du langage de la tragédie, le premier chapitre 20. où se trouvent des définitions de termes grammaticaux, d'un texte irrémédiablement corrompu, *constitue de plus une parophonie de la manière d'écrire* d'Aristote, lequel *jamais ne s'éloigne du point de vue spécial de son thème*, 2) que le point de vue qui concerne la langue de la tragédie *n'était que le choix* convenable des *noms*, c'est-à-dire des mots *essentiels* (des substantifs) qui ont une signification individuelle, auxquels Aristote ajoute les adjectifs et les verbes. Malgré cela le chapitre 20 ci-dessus mentionné parle de connaissances grammaticales élémentaires, *hors du thème* de ce traité aristotélique. De là l'auteur conclue que ce chapitre 20, ainsi que le passage 1458^a 8 - 17 du c. 21, sont des *interpolations*, probablement des temps alexandrins.

*
* *

Ensuite, l'auteur attribue au langage dorique, inhabitué et sombre, des chœurs de la tragédie ancienne la vertu de suggerer aux spectateurs une idée mystique de la vengeance céleste en action, et exprime l'opinion que, pour la plus fidèle restitution des tragédies anciennes en néogrec il faut que la traduction des *dialogues* soit faite dans la langue populaire, correspondante au langage attique commun des dialogues des tragédies, avec un remplacement fidèle des mots ordinaires et des mots poétiques. Au contraire, la traduction des monologues fatalistes des chœurs doit être faite dans la langue « pure » (la *καθαρεύουσα*) correspondante au langage *dorique* des chœurs. Une traduction analogue des tragédies anciennes pourrait se faire aussi dans les autres langues.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ ΜΗ ΜΕΛΩΝ

Ν. Βέη: Τὸ ἀπάνθισμα φυσικῆς διὰ τοὺς ἀγγίνους καὶ φιλομαθεῖς Ἕλληνας (Βιέννη 1790) καὶ ὁ βαρῶνος Λάγγενφελδ.*

Ν. Βέη: Ὁ ἠθικὸς τρίπους (Βιέννη 1797) καὶ ὁ Στέργιος Χατζηκόνστας ὁ Ὀλυμπιώτης.*

Β. Βαλαώρα: Ἡ φυσικὴ κίνησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐν Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ κατά τὸ 1941.*

Π. Βάλληνδα - Ν. Πανταζοπούλου: Συμβολὴ εἰς τὰ περὶ μισθώσεως κατά τὸ ἀρχαῖον ἑλληνικὸν δίκαιον.*

ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ. — Ἔρευνα ἐπὶ τῶν διακυμάνσεων τῆς διαστάσεως ἐν τῷ ὄρρω τοῦ αἵματος κατά τὴν οἰδηματικὴν νόσον ἐξ ὑποσιτισμοῦ. — ὑπὸ Μ. Δ. Πετζετάκη καὶ Κ. Τζώνη. (Παθολογικὴ Κλινικὴ Γ. Κρατ. Νοσοκομείου Μ. Πετζετάκη). Ἀνεκοινώθη ὑπὸ τοῦ κ. Α. Κούζη

Ἀπὸ τοῦ παρελθόντος θέρους καὶ ἰδίᾳ ἀπὸ τοῦ μηνὸς Σεπτεμβρίου παρετηρήθησαν ἄτομα προσερχόμενα πρὸς ἐξέτασιν ἐν τῷ Γ. Κρ. Νοσ., ἅτινα παρουσιάζουν ἐκτὸς τῆς γενικῆς καταπτώσεως τῶν δυνάμεων καὶ βραδυκαρδίαν ὡς τὰ πολλὰ μετὰ ὑποτονίας, ἀναιμίας καὶ πολουρίας. Τινὲς τούτων σκελετώδεις τὴν ὄψιν δὲν παρουσίαζον οἰδήματα (ξηρὰ μορφή), ἐνῶ οἱ πλεῖστοι αὐτῶν παρουσίαζον οἰδήματα, ἄλλοτε μὲν τοπικὰ καὶ συνήθως κατά τὰ κάτω ἄκρα, ἄλλοτε δὲ ὕδρωπα ἀνάσκα γενικόν, μετὰ ὕδροθώρακος, ὕδροπερικαρδίου καὶ ἀσκίτου. Αἱ περιπτώσεις αὗται ἀρχικῶς ὀλίγαι ἠϋξήσαν κατά τοὺς μετέπειτα μῆνας καὶ ἤδη εὐρισκόμενα πρὸ δράματος τοῦ ὁποίου δὲν δυνάμεθα νὰ προῖδωμεν τὸ τέλος.

Ἡ κατάστασις αὕτη ὀφείλεται, ὡς ἀπέδειξεν ἡ λεπτομερὴς ἐξέτασις τῶν ἀσθενῶν τούτων, εἰς τὴν παντελεῖ σχεδὸν ἔλλειψιν ἀνωτέρας βιολογικῆς ἀξίως λευκωμάτων¹. Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀσθενῶν τούτων εἶχον 6-10 μῆνας ἢ καὶ πλεόν νὰ λάβωσι κρέας καὶ ἔλαιον 4-5-6 μῆνας ἢ τινὲς τούτων ἐλάμβανον εἰς ἀραιὰ διαστήματα μικροτάτας ποσότητας μόνον, ἐτρέφοντο δὲ ἀποκλειστικῶς ἐκ χόρτων, ὀλίγου ἄρτου καὶ χαρουπίων ἐπὶ μῆνας καὶ ἀπὸ καιροῦ εἰς καιρὸν ἐξ ὀλίγων ὀσπρίων καὶ σταφίδος. Ὁ ὑπολογισμὸς τῶν θερμίδων εἰς τοὺς πλείστους αὐτῶν ἀποδεικνύει 150-500-600 θερμ. ἡμερησίως, ποσὸν τοῦτέστιν ἀνεπαρκὲς διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ ὀργανισμοῦ. Οὕτως ἐπὶ παραδείγματι τὸ καθημερινὸν σιτηρέσιον

* Ὡς δημοσιευθῶσιν εἰς τὴν σειρὰν τῶν Πραγματειῶν τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

¹ Abderhalden, E. Z. physiol. Chem. 80 (1812).